

A görgényi leányvásár 1887-ben

Ez a neve a görgényszentimrei évenként május 5-én, az oláh Szent-György napon meg-tartatni szokott vásárnak, melyet az egész vi-dék oláhsága itt szokott megünnepelni! Május 5-ikét a Lőcsei kalendárium ugyan „országos vásárnak” jelezi, de ha közelebbről te-kintjük, semmi sem egyéb, mind e vidék oláhságának egyik nevezetes tavaszi ünnepe!

Már hetekkel előbb megkezdődnek e neve-zetes napra a készülődések! A gyermek már jó előre gyűjtögeti krajczárjait a mézes ka-lácsra, a leány a legszebben kivarrt ingét, katrinczáját szedi elő, megvizsgálja száz ránczú kötényeit, pántlikáit. Ha aztán a vizsgálat ered-ménye az, hogy a meglevő ruhadarabokat e nagy napon nem lehet többé fölvenni, lesz nagy ribillió a tyúkok, kakasok és ludak kö-zött; kegyelem nélkül összefogdossák őket, s hurczolják a görgényi piacra eladni, hogy azoknak árán, a „tótok” az ezen évadra jó berendezett sátraiból, a szükséges és tetszetősebb ruhadarabokat beszerezzék, természetesei ügyelve, nehogy leánytársuk meglássa, hogy mit vesznek, miután mindenik külön-b akar lenni a másiknál!

Soha annyi vén tyúk, kakas és liba a görgényi piacon, mint a május 5-ikét megelőző heteken! De hát mit is tegyenek szegény „fáták”, mikor nekik annyi a szükségük! Mert hát nem csak az ők, hanem választottjuk szükségleteiről is a leányok kell, hogy gondoskodjanak. A „ficsorok” kalapdíszénél nélkülözhetetlen gyöngyök, ha-talmas bokréták beszerzése mind-mind a leá-nyok gondjai közé tartoznak, s hozzá nem is a kisebbek közé, miután attól, – hogy miképp ütött ki a kalap feldíszítése – van függővé téve, ha vajon tánczol-e vele a „draguczu” (szerető), vagy más után néz, ki e tekintetben több ügyességet árul el.

A „ficsorok” (legények) tűnődnek e nap-pal a legkevesebbet! Összes gondjuk legfennebb csak az, hogy a két szál „czigány” meglegyen fogadva, botjaik rendben, jó kemény fából és ólommal kellően kiczifrázva legyenek, miután még a táncznál lábukra al-kalmazni szokott zörgőknek bojtokkal és piros szalagokkal való felcizfrázása is a szegény leá-nyok gondja.

A nagy napot megelőző estvét adatnak át a „dreguczuknak” a feldíszített kalapok, zör-gők s tétetnek meg ennek alapján az ígéretek, hogy a szép munkáért meg lesz a kellő juta-lom is.

Miután ezek az ígéretek a magok módja szerint meg lettek pecsételve mindkét fél ré-széről, ki-ki nyugalomra tér, hogy másnap reggel elég korán lehessen felkelni. A leányok azonban

előbb szemlét tartanak öltözékeik felett, s azután illő gondossággal bepakolják a „dészógába” (általvető), s csak miután ezt is elvégezték, s a hazatérő legények kurjantásai elhangzottak, térnek nyugalomra, hogy a ka-kasok kukurigolásával már talpon legyenek!

Végre virrad. És már útban van Görgény felé a környékbeli falvak ifja, örege egyaránt. Nem marad hon senki más, mint néhány elag-gott férfi és nő, házőrzőnek! Elöl jönnek a legények cifra ólmos botokkal felfegyverkezve, élükön két szál cigánnyal, kik egész lélek-ből kísérik a fiatalok monoton, bús melódiájú danáját, melyet csak néha-néha szakít meg egy-egy pajkosabb ficsor kurjongatása. Öltözetük sok tekintetben festői színezetű! Eltérés csupán a lábbelikben van, amennyiben egyrészők – a módosabbak – hosszúszerű csizmát, a többi pedig bocskort visel; egyebekben egészen meg-egyező, s csak még a díszítésnél mutatkozik némi változatosság: ránczos fehér darócz harisnyát, hosszú fehér vászon bő ujjú inget, mely a harisnya felett kilóg, dús, leginkább, piros, sárga és kék gyapot hímzéssel; derekukon széles bőrvet, különféle rézgomb és pitykével, több színre festett gyapjúból készült öv és sárga drót lánczokkal díszítve, fejükön a széles karimájú gyöngyökkel, gombostűkkel, nagy bok-rétával és pávatollakkal díszített kalapot visel mindenik, s csupán kivételkép láthatni egyet-egyet magas tetejű báránybőr kucsmában.

Közvetlen a legénység után jönnek a leányok... Amily ünnepélyes díszben vannak a legények, ép oly pongyolán, köznapiasan, hogy ne mondjam, szennyesen vannak öltözve a leányok, kik ünnepi ruhájukat vállakon, csizmájukat kezökben czipelik. Legvégül következnek az anyák, apák és a korosabbak ve-gyest a nagyobb gyermekekkel.

Mihelyt a Görgényt közvetlenül ölelő er-dőségekbe bejutottak, az utolsó csapat nőnemű része megáll. A férfiak előre mennek, kik kel-lő távolságban a nőktől, egy tisztáson megál-lapodva, közrefogják a két száll cigányt s élénk kurjongatások között rákezdik a kalusert tánczolni. Míg itt a táncz folyik, addig a leányok szorgalmasan hozzálátnak az átöltözködéshez. Mindenik bokor egy kis természet alkotta toilette-szobává változott át. Egyik ágá-ra a kis pléh-tükör van függesztve, alatta pe-dig a díszruhák hevernek, sőt még a szépítőszer sem hiányzik a pirosító buzér gyökerének képében, melyet maga a bokor alja szolgálta-tott. Egy rövid negyedóra, s az elébb bizony kissé szennyes és sokszor színtelen hölgyecske is cifrán, fényesen, élénk piros arcczal búvik ki a bokor rejtőkéből, akár egy hímes pillangó, mely ronda bábházát elhagyja.

A lányok öltözete, – mely határozottan festőibb, mint a legényeké, áll: egy durva hím-zett ingből, melynek főleg mellén, ujjain és kézelőin igen szép kivitelű s sok tekintetben jó ízlésre valló hímzések vannak, a legtöbb esetben annak viselője által készítve; öt-hat darab kötényből, melyek közül a felső több-nyire selyem, s tarka színes hímzéssel van dí-szítve, a katrinczából, melynek fele világos vagy tegethof kékszínű, tele pedig színes há-rászokkal, arany és ezüst

fonalakkal van ré-szint kiszőve, részint kézzel hímezve s réz pitykével dúsan kirakva; derekukon több rendbeli általuk színes gyapjából készített hosszú övből, mely ötször-hatszor van a derék körül tekerve; nyakukon tömött gyöngysorokból, s többször hamis pénzből, amelyek helyett a gazdagabbaknál valódi ezüst pénzt láthatni. A fejdísz csinált virágokból készült, pártá, amely különféle színű szalagokkal és pávatol-lakkal van díszítve. Az egész öltözködés tarkabarkasága daczára, főleg ha a színek is jól vannak keverve, inkább kellemes benyomást gyakorol a szemlélőre.

Így felkészülve a leányok újból csatlakoznak a legényekhez, s víg muzsikaszó és dal mellett bevonulnak a községbe. Reggeli 8 órakor már az összes vidéki tánczosok együtt vannak, s miután rövid sétát tettek a méhseresek és mézeskalácsosok sátrai közt, közbe kóstolgatva, hogy melyik sátorban árulják a legjobb italt, s jól szemügyre véve, hogy melyik mézes kalácsosnál kaphatni a legnagyobb és legszebb pogácsa szíveket, – megkezdődik a táncz.

Mielőtt azonban sajátos tánczuk leírásához fognék, tekintsünk szét egy kissé az ide egybegyűlt oláh fiatalság között!

A figyelmes szemlélő nemcsak azért, mert a különböző vidékbeliek mind külön-külön csoportba gyűlnek, hanem az egymástól sok-szor lényegesen eltérő ruházatról is azonnal gyanítja, hogy ahány csoport, ugyanannyi vidék van itt képviselve, de az is határozottan megmondható, hogy minő más nemzetiségű elemekkel vannak közelebbi érintkezésben!

Így az egyik csoportban levőkről – a férfiak és nők már fent vázolt viselete után, bús hangzású monoton zenéjükéről, a fel-fel hangzó sikoltásból, – azonnal tudni lehet, hogy ezek minden más nemzetiségtől távol, tisztán oláhok által lakott vidékeken élnek. Amott egy másik csoportról – melyben a férfiak csi-nos testhezálló zsinórral kihányt harisnyát, csizmát, fekete lájblit, kék brassai posztóból készült pruszlikat és pörge kalapot, a nők pedig ezer ránczú rokolyát, bársony lájblit viselnek, s hajukat széles színes szalagba fonva lebecsátva hordják, s dallamos magyar nótahangjai mellett aprózzák a csárdást, – azonnal meglehet mondani, hogy ezek magyarok-hoz közel, vagy éppen velők vegyesen laknak. Épp így meglehet ismerni azokat is, akik a szászokkal egy vidéken vagy éppen azokkal vegyesen laknak!

Legjellemzőbb és legsajátosabb azonban a tánczuk, éppen mint öltözetük is a tisztán oláh vidéken lakóknak, épp azért ez alka-lommal csakis ennek leírására szorítkozom.

Miután a különböző községekbeli legény-ség az alkalmas tánczhelyiséget, isten szabad ege alatt maguk kiszemelték, annak közepére felállítják a felfogadott két darab cigányt, kik hosszas hangolás után, kellő komolysággal rá-zendítenek a kaluserre, mire az előtánczos a körbe ugorva egy hatalmas rikoltással jelt ad a táncz megkezdésére. Erre aztán a tánczolni vágyó fiatal sorakozik az előtánczoshoz, egész kört képezve a cigányok körül. Ekkor az előtánczos „szót adva a táncznak” kezdi járni a különböző figurákat, mit rendre a többiek is hűségesen utáncsinálnak. E nyaktörő produkcióknál, melyek közül nem egy valóságos esetlen bakugrás, – igen jó se-gítség az izmos cifra bot, mely nélkül nem is bírnák produkcióikat végezni. Míg ily módon a legények jól kiugrolják magukat, addig a le-ányok egész ünnepélyes hangulattal a tánczolókat körbe fogják. Mikor az úgynevezett „botos” tánczot elvégezték, az előtánczos egy inté-sére a tánczoló botjaikat a kör közepére dob-ják, miközben a zenélő barna legények nevetséges módon szedegetik lábaikat, nehogy azok a hozzájuk guruló botokkal véletlenül érintke-zésbe jöjjenek! Ennek megtörténtével még kétszer, vagy háromszor körül ugrálnak, mire aztán a leányokat kezdik „tánczba vinni.” Ez oly formán történik, hogy mindenik legény, amint körbe jár, int ujjával választottjának, mire ez egész boldogan repül, azaz hogy repülne, ha az idomtalan nagy csizmák engednék, ahhoz, ki-től az inté-s jött.

Odaérve, hatalmasan megforgatják a leányt, s tovább sétálva, mindenik legény még vesz magának egy-egy tánczosnőt, kiket körülkarol-va egy darabig még ugrálnak velők, a kört ke-reken körüljárva, mire aztán egy jelre kezdő-dik egy valóságos észnélküli forgás, ugyannyira, hogy a tánczoló párok csaknem egy tömeggé tömörülnek! És ez így tart körülbelől egy jó félóráig, mikor aztán a cigány, hogy menekülhessen az így fölkavart porfelhőből, egy vonással véget vet a táncznak, anélkül, hogy valamelyik tánczólónak kedve lenne azt megújrázni.

No de aztán van is keletje ilyenkor a méhsörnek!

És ez kevés időközökkel így tart reggel-től délutáni 4-5 óráig, midőn a tánczot oda-hagyva, ki-ki siet a szokásos vásárfiát – cifrapogácsa szívet – megvenni, amit nyomban át is ad annak, akinek szánta.

Mikor már ez is megtörtént, ha nem is oly renddel, de mindenesetre vidámabb hangulatban visszatérnek lakhelyeikre.

Megtörténik azonban, hogy egyik-másik szemesebb ficsor más faluból szemel ki magá-nak

dreguczát (szeretőt), akit, ha szerét te-heti, s ha nagyon nem ügyelnek reá, útköz-ben el is rabol. Hanem ha szerencsétlenségére észreveszik, akkor valóságos harcz keletkezik, a cifra olmos botok ugyancsak működnek!

Nem ritka eset azonban, hogy a nőrablás teljesen sikerül, ugyannyira, hogy mikor a leány hozzátartozói észreveszik a dolgot, a boldog pár már nyomot vesztett, s meg sem állnak, míg a leányrabló havasi tanyájára, hol az juhait, meg ökreit szokta őrizni, meg nem érkeznek! Ilyen leányrablás vidékünk oláh lakossága közt évenként nem egy fordul elő!

Történnek azonban e vásáron tisztességes eljegyzések is és pedig igen szép szám-mal. Az, hogy a főbb megállapodások, vala-mint a hozomány is a pálinkás sátorban lett megbeszélve, mit sem változtat a dolgon. Vá-sár áldomás nélkül nem is lehet! – Innen is a „*görgényi leányvásár*” elnevezés.

* * *

Miután én hazarészünk több – tisztán oláhok által lakott – vidékén jártam, s nemzeti táncukat mindenütt a leírt módon láttam végig táncolni, óhajtottam volna tudni, vaj-on nincs-e ennek valami történelmi háttere, s ez okból egyik román lelkész ismerősömhez fordultam, kérdést intézve hozzá ez iránt. Azon-nal kész volt a felelettel, biztosítva, hogy de bizony a dolognak van történelmi háttere és pedig igen nevezetes. S ezzel akkorát ugrott vissza az ó-korba, amekkorát csak ugorhat egy szabadon járó keresztyén lélek. De semmi baja se lett, amiből azt következtetem, hogy e nyaktörő ugrást többször is gyakorolta. Is-merősöm ugyanis nem messzebb, mint a Sza-bin nők elrablásánál kereste az általam leírt nemzeti táncnak történelmi hát-terét!

Forrás: A görgényi leányvásár. In. Magyar Polgár I. évfolyam 113. szám. 1887. 1-2.